

Ammattiliitto Pro
Selkämerenkuja 1 A
00180 Helsinki

Lisätietoa:

Elinkeino- ja ympäristöpolitiikka
Henrik Haapajarvi
henrik.haapajarvi@proliitto.fi

Työturvallisuus
Tanja Luukkanen
tanja.luukkanen@proliitto.fi

Ammattiliitto Pron lausunto Terrafamen uraanin talteenottolaitoksen käyttöönottoon

Ammattiliitto Pro lausuu työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntöön (diarinumero: TEM/1879/08.05.01/2017) koskien Terrafamen luonnonuraanin talteenottolaitoksen käyttöönottoa Talvivaaran kaivosalueella Kainuussa.

Ammattiliitto Pro näkee tärkeäksi että Terrafamen laajennushankkeesta järjestetään erillinen laaja kuuleminen, erityisen tärkeää tämä on siitä syystä että Suomessa aloitetaan ensikertaa tuottamaan uraanista puolituotteen tasoista jalostetta.

Edellisen omistajan toimesta Talvivaaran alueella otettiin käyttöön suomalaisittain uutta metallien erottelutekniikkaa, minkä ympäristöriskejä ei kokonaan osattu hallita. Ongelma ei saa uusiutua varsinkaan nyt kun alueella aletaan käsittelemään uraania nykyistä puhtaammassa muodossa. Lupaprosessissa pitää saada täysi varmuus henkilöstön, johdon ja valvovien viranomaisten osaamistasosta käsitellä ja valvoa uraanin puolivalmisteen tuotantoa sekä huomioida riittävästi, että alueella toimitettava teollinen prosessi ei ole enää pelkästään kaivoslain piirissä. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös työterveyshuollon osaamiseen valvoa sellaisten henkilöiden terveyttä, jotka työskentelevät säteilylähteiden parissa ja läheisyydessä.

Lausunnossaan Ammattiliitto Pro keskittyy seuraaviin asioihin. Lähtökohtaisesti Pro pitää uutta hanketta hyvänä ja positiivisena asiana, mutta haluaa kuitenkin kiinnittää päätöksentekijöitten huomiota työsuojelun ja ympäristöterveyden näkökohtiin:

- 1. Uraanilaitoksen käyttöönoton elinkeino- ja ympäristöpoliittiset vaikutukset**
- 2. Uraanin käsittelyyn liittyvät työsuojelun ja ympäristöterveyden näkökohdat**
- 3. Esitys yhteistoimintaelimen perustamiseksi**

1. Uraanilaitoksen käyttöönoton elinkeino- ja ympäristöpoliittiset vaikutukset

Ammattiliitto Pro näkee elinkeinopoliittisesta näkökulmasta hyvänä, että Talvivaaran kaivosalueella aletaan erottelemaan malmista myös uraania. Voimme olettaa että tästä syntyvä uusi liiketoiminta vahvistaa kaivostoiminnan kannattavuutta ja edistää työpaikkojen säilyvyyttä alueella.

Talvivaaran kaivoksella on Kainuun aluetaloudelle suuri merkitys ja kaivoksen tuottamien jalosteiden monipuolistuminen tukee alueen elinkeinorakennetta ja vähentää kaivoksen sekä sitä kautta aluetalouden haavoittuvuutta.

Uraaniin liittyy voimakkaita mielikuvia ja siitä syystä on elinkeinopoliittisesti erittäin tärkeää, ettei uraanin hyödyntäminen aiheuta muulle alueen elinkeinotoiminnalle riskejä tai haittaa. Tämä vain korostaa riskienhallinnan onnistumisen merkitystä.

Hakemuksessa ja sen liitteissä on esitetty näkemys talteenoton vähentävän uraanin aiheuttamaa ympäristökuormaa alueella. Näkemys pitää paikkansa ja myös resurssitehokkuuden näkökulmasta talteenotto on perusteltua. Suojaetäisyys asutuksesta on kaikin puolin riittävä ja laajemmat maantieteelliset ympäristöterveydelliset riskit liittyvät enemmänkin lopputuotteen kuljetukseen.

Riskit ympäristön pistemäiselle saastumiselle kuitenkin kasvavat aina silloin kun käsitellään puhtaampaa muotoa uraanista ja tämä koskettaa erityisesti kaivosaluetta. Talteenottolaitoksen uuttamis- ja kuivaamistekniikassa olisikin hyvä käyttää vain sellaisia hyväksi todettuja tekniikoita, mitkä minimoivat ympäristö- sekä terveystarpeita. Prosessissa olisi hyvä minimoida kaikki sellaiset vaiheet, missä ihmiset ja ympäristö ovat tekemisissä yellow cake-muotoisen uraanijalosteen kanssa sekä minimoida kaikki sellaiset kaivoksella tai kuljetuksessa tapahtuvat työvaiheet, joissa voi syntyä vaaratilanteita ja riskejä että kuivaa uraanijalostetta pääsee luontoon.

2. Uraanin käsittelyyn liittyvät työsuojelun ja ympäristöterveyden näkökohdat.

Terrafame Oy hakee lupaa malmin louhinnan sivutuotteena saatavan uraanin talteenottoon. Hakemus koskee nykyistä tuotantomäärää ja mikäli kaivostoiminta merkittävästi laajenee uraanin tai muun metallin talteenottamiseksi, tai talteen otettavan uraanin määrän lisääntyessä oleellisesti, kaikki tarvittavat selvitykset työturvallisuuteen liittyen tulee toteuttaa uudelleen vastaamaan muuttunut tilanne, samoin on toteutettava uudelleen sidosryhmien kuuleminen.

Uraani on raskasmetalli ja suurina annoksina myrkyllinen etenkin munuaisille ja luustolle, joihin se helposti elimistössä kertyy. Talvivaarassa aiotaan ryhtyä käsittelemään ensimmäisen kerran teollisessa mittakaavassa uraanimalmia muodossa, joka sisältää merkittäviä työturvallisuusriskejä. Tuotantoprosessissa suurimmat riskitekijät liittyvät ihmisten altistumiseen hengitysilman kautta.

Radon on uranikaivoksissa merkittävin säteilyannosta työntekijöille aiheuttava tekijä, koska se on uraanin hajoamissarjan tuote. Koska radon on radioaktiivinen kaasumainen alkuaine altistuvat työntekijät sille hengitysilman kautta. Tärkein toimenpide tällöin on tehokas ilmanvaihto paikoissa, joihin sitä voi kertyä haitallisia määriä seisovaan ilmaan. Vaikka hakemus sisältää radonmittausarvoja nykyisen kaivostoiminnan tarkkailusta, tulee kaasun muodostumista tarkkailla uuden uuttamisprosessin käynnistämässä ja läpi koko puhtaamman uraanin käsittelyprosessin.

Eryteisesti uraanimalmin käsittelyssä syntyvä pöly on suuri riskitekijä ihmisille ja ympäristölle. Toiminnanharjoittajan tulee minimoida uraanin käsittelyssä syntyvät altisteet kaikissa työvaiheissa. Kuten edellä, tulee toiminnanharjoittajan minimoida kaikki sellaiset työvaiheet missä uraani on kuivassa muodossa ja sellaiset työvaiheet mitkä saattavat lisätä riskiä että puolivalmistetta (yellow cake) vapautuisi ympäristöön.

Uranikaivoksissa työskentelevien työntekijöiden säteilyturvallisuus varmistetaan noudattamalla säteilytyöhön liittyviä säädöksiä. Säteilyturvallisuuteen liittyvät säädökset ovat kirjattu Suomessa Säteilylakiin sekä Säteilyasetukseen, joita ollaan juuri uudistamassa. Uraanin talteenottoprosessin kaikissa vaiheissa, koskien myös alihankintaketjua, kuljetusta ja alueen viranomaistahoja sekä julkisia palveluja, tulee ennen toiminnan aloittamista olla huomioituna uuden Säteilyturvalain ja Säteilyturvaasetuksen määräykset. Toiminnan suunnittelua ei voida tehdä vanhan lain mukaan, vaan koko ketjussa tulee huomioida uuden lain mukaiset velvoitteet.

Toiminnanharjoittaja vastaa siitä, että tiedot toimitetaan Säteilyturvakeskukseen annosrekisteriin. Säteilytyötä tekevien työntekijöiden terveydentilaa tulee tarkkailla säännöllisesti Työterveyshuoltolain edellyttämällä tavalla.

Hakemuksessa vakuutetaan, että kaivosalueen liikkumisen rajoittamisella ja kuluvalvonnalla voidaan varmistaa se että uraanin talteenoton kanssa tekemisissä olevilla työntekijöillä on riittävä koulutus. Sen varalta, että onnettomuus sattuisi, olisi tärkeää että kaikilla Talvivaaran alueella työskentelevillä on perustiedot säteilevältä aineelta suojautumiseksi.

3. Esitys yhteistoimintaelimen perustamiseksi

Toiminnan laajuudesta johtuen työmaalla toimii useita yrityksiä, jonka vuoksi Ammattiliitto Pro pitää tärkeänä korostaa, että yhteiselle työpaikalle tulee perustaa Olkiluoto 3:ssa käytössä olevaa viranomaisfoorumia vastaava yhteistoimintaelin. Foorumissa ovat edustettuina keskeiset yhteiskunnalliset tahot, viranomaiset sekä palkansaajajärjestöjen edustajat ja se kokoontuu säännöllisesti pohtimaan työmaalla esiin tulleita asioita. Ammattiliitto Prolla on hyviä kokemuksia yhteistoiminnan järjestämisestä säteilyturvallisuuden kehittämisessä ja valvonnassa Olkiluodossa.

Ammattiliitto Pro muistuttaa, että asiassa tulee käydä riittävät ja kattavat yhteistoimintalain mukaiset neuvottelut henkilöstön kuulemiseksi. Henkilöstön perehdytyksessä ja kouluttamisessa tulee huolehtia myös siitä, että koko ketju eli kaikkien alueella toimivien yritysten henkilöstö sekä kuljetushenkilöstö perehdytetään ja koulutetaan yhdessä sovittuun tasoon pääsemiseksi. Käytettäessä ulkomaista työvoimaa tai vuokratyötä, on kiinnitettävä vielä erityistä huomiota turvallisuuteen sekä tilaajavastuulain noudattamiseen. On tärkeää, että aluehallintoviraston työsuojeluviranomaisille taataan riittävät resurssit toimintaan liittyvän työturvallisuuden ja työsuhteen ehtojen sekä tilaajavastuulain noudattamisen valvomiseksi.